

Obsah

1	ÚVOD	3
2	ZMĚNY VE SPOLEČNOSTI, NA TRHU PRÁCE A V POTŘEBÁCH VZDĚLÁVÁNÍ V POSLEDNÍCH 15-TI LETECH.....	6
3	VÝVOJ A ZMĚNY VE VZDĚLÁVÁNÍ.....	8
3.1	HISTORIE A PRAMENY VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	8
3.2	ZMĚNY VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1989	13
3.3	VÝVOJ A ZMĚNY VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH PO ROCE 1989	24
4	LEGISLATIVNÍ ÚPRAVY TÝKAJÍCÍ SE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH, ORGANIZAČNÍ PODPORA STÁTU.....	30
4.1	PRÁVNÍ ÚPRAVY DOTÝKAJÍCÍ SE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	30
4.2	ORGANIZAČNÍ PODPORA STÁTNÍCH ORGÁNŮ VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	33
5	TYPY VÝUKOVÝCH PROGRAMŮ VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	37
5.1	DENNÍ STUDIUM	37
5.2	KOMBINOVANÉ, DÁLKOVÉ A DISTANČNÍ STUDIUM	37
5.3	KORESPONDENČNÍ STUDIUM.....	39
5.4	VEČERNÍ STUDIUM.....	39

6 PŘEHLED POUŽÍVANÝCH VÝUKOVÝCH METOD VE VZDĚLÁVÁNÍ	
DOSPĚLÝCH, ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY METOD	40
6.1 PŘEDNÁŠKA.....	40
6.2 SAMOSTUDIUM	41
6.3 MULTIMEDIÁLNÍ VÝUKA	41
6.3.1 <i>Využití audio, video a audiovizuální techniky při výuce</i>	42
6.3.2 <i>E-learning a využití internetu, videokonference</i>	42
6.4 HRY A SIMULACE, HRANÍ ROLÍ	44
6.5 SKUPINOVÁ DISKUSE A SKUPINOVÉ ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	45
6.6 AKČNÍ UČENÍ A PRAKTICKÝ VÝCVIK, WORKSHOPY	45
ZÁVĚR.....	46
RESUMÉ.....	49
ANOTACE A KLÍČOVÉ POJMY	50
POUŽITÁ LITERATURA, ODKAZY NA PRAMENY	51

1 Úvod

*„Vzdělání přináší mladým lidem umírněnost, starým útěchu, chudým bohatství
a bohatým ozdobu.“*

DIOGENÉS ze Sinópy

*„Vzdělávání musí být prioritou
sociálně-ekonomického rozvoje České republiky,
protože rozhodujícím způsobem ovlivňuje lidský a sociální kapitál společnosti,
hodnotovou orientaci lidí i kvalitu jejich každodenního života.“*

Národní program vzdělávání v České republice – Bílá kniha, 2001, MŠMT Praha

V současné době se má za to, že mezi Gutenbergovým vynálezem knihtisku v roce 1447 a 1750 se objem písemně zachycených znalostí zdvojnásobil, a že v rozmezí let 1750 a 1900 se globální znalosti opět zdvojnásobily, stejně jako v rozmezí let 1900 a 1950. Nyní se odhaduje, že se tento objem zdvojnásobuje již každých 5 let a v roce 2020 by to mohlo být již každých 72 dní.

Zatímco 20 století bylo stoletím strojů, 21 století je stoletím člověka. Je to věk kreativity, neboť kreativita je přídatnou hodnotou informací a znalostí. [Barešová, 2003]

Vzdělání je v dnešní době považováno za základní devizu, vklad do budoucnosti, vedoucí k lepšímu a úspěšnějšímu životu a postavení ve společnosti. Volný přístup ke vzdělání a k celoživotnímu vzdělávání pro každého se stal jedním z hlavních témat Evropské unie

a jedním z hlavních úkolů pro její členské státy, tak jak zdůrazňuje úvod Světové deklarace vzdělání pro všechny.

Tato práce se zabývá změnami v oblasti vzdělávání, školského systému a především změnami ve vzdělávání dospělých, které má silnou vazbu na možnost profesního uplatnění a zaměstnanost, které jsou těsně spjaty s existenčními otázkami každého člověka v tržním hospodářství i přes veškerou sociální síť. Změny, které byly v ostatních zemích spojeny s postupným vývojem a časově rozloženými požadavky ovlivňujícími vývoj vzdělávání, jeho způsobů, metod a využitím tržním okolím a také prudkým vývojem technologií, začaly v České republice překotně probíhat až po roce 1989, kdy se naše společnost začala prudce přiklánět k tržnímu hospodářství.

Cílem této bakalářské práce je zmapovat oblast používaných výukových metod ve vzdělávání dospělých a ve vzdělávání a rekvalifikaci pracujících popř. nezaměstnaných osob s důrazem na zjištění možností a rozsahu využití moderních metod výuky a porovnání jejich předností a nevýhod.

Domnívám se, že moderní metody výuky nejsou používány v dostatečné míře ani v oblasti vzdělávání pracovníků, ani v oblasti rekvalifikací, z části proto, že zavádění nových metod vyžaduje nějaký čas, a z části proto, že současná dospělá populace v České republice ještě nepřijala zcela jednoznačně celoživotní vzdělávání za standard a část populace ještě stále přistupuje k celoživotnímu vzdělávání pouze v případech nezbytné nutnosti, např. v dlouhodobé nezaměstnanosti. Domnívám se také, že využití moderních metod výuky bude limitováno při rekvalifikacích, mimo jiné, potřebou drahého technického vybavení a také nejsou zcela využívány veškeré didaktické metody, které používaná technika umožňuje.

Výňatek z úvodu ke „Světové deklaraci vzdělání pro všechny“:

My, účastníci Světové konference o vzdělání pro všechny, shromáždění v Jomtien, Thajsko,
5 - 9 března 1990:

Máme na paměti, že vzdělání je základním právem všech lidí, mužů i žen, každého věku, celého světa.

Chápeme, že vzdělání může pomoci zajistit bezpečnější, zdravější a k životnímu prostředí šetrnější svět a zároveň přispět k sociálnímu, ekonomickému a kulturnímu rozvoji, toleranci a mezinárodní spolupráci.

Víme, že vzdělání je nezbytný klíč k osobnímu a sociálnímu zdokonalení, ačkoliv samotné není dostačující podmínkou.

Zjistili jsme, že tradiční znalosti a místní kulturní dědictví mají svou hodnotu a platnost a schopnost definovat a podporovat rozvoj.

Uvědomili jsme si, že všeobecně má současné zajištění vzdělání vážné nedostatky, musí být bráno seriózněji, musí být všestranně dostupné a také kvalita musí být zlepšena.

a vyhlášíme

Světovou deklaraci vzdělání pro všechny

2 Změny ve společnosti, na trhu práce a v potřebách vzdělávání v posledních 15-ti letech

V důsledku „sametové revoluce“ v roce 1989 došlo v naší republice k mnoha výrazným změnám a to nejen v oblasti politické. Spolu se zavedením pluralitního politického a společenského systému došlo také k uvolnění trhu a jeho transformaci na tržní hospodářství po vzoru západních demokracií, což s sebou přineslo v první řadě velké pozitivní politicko-společenské změny, vznik a rozmach soukromého podnikání a soukromých aktivit, ale také další jevy tržní ekonomiky, jako je zvýšení míry nezaměstnanosti, snížení jistoty zaměstnanosti, diferenciací v přístupu ke vzdělání a posun požadavků na obsah, obory a kvalitu vzdělání poskytovaném školským systémem České republiky.

Koncem 90. let nastal vlivem prudkých společenských a také navazujících ekonomických změn ve společnosti také prudký rozvoj ve vzdělávání dospělých, hnaný především zvyšující se poptávkou, která pramenila jak z ekonomických změn na trhu a ze snížení doposud běžných zaměstnaneckých jistot, tak ze značně živelného rozvoje zatím legislativně nedostatečně regulovaného soukromého podnikání v podstatě ve všech oborech a oblastech života, vzdělávání nevyjímaje, a v neposlední řadě také z nových možností kontaktů se zahraničím ať již soukromých či pracovně-podnikatelských.

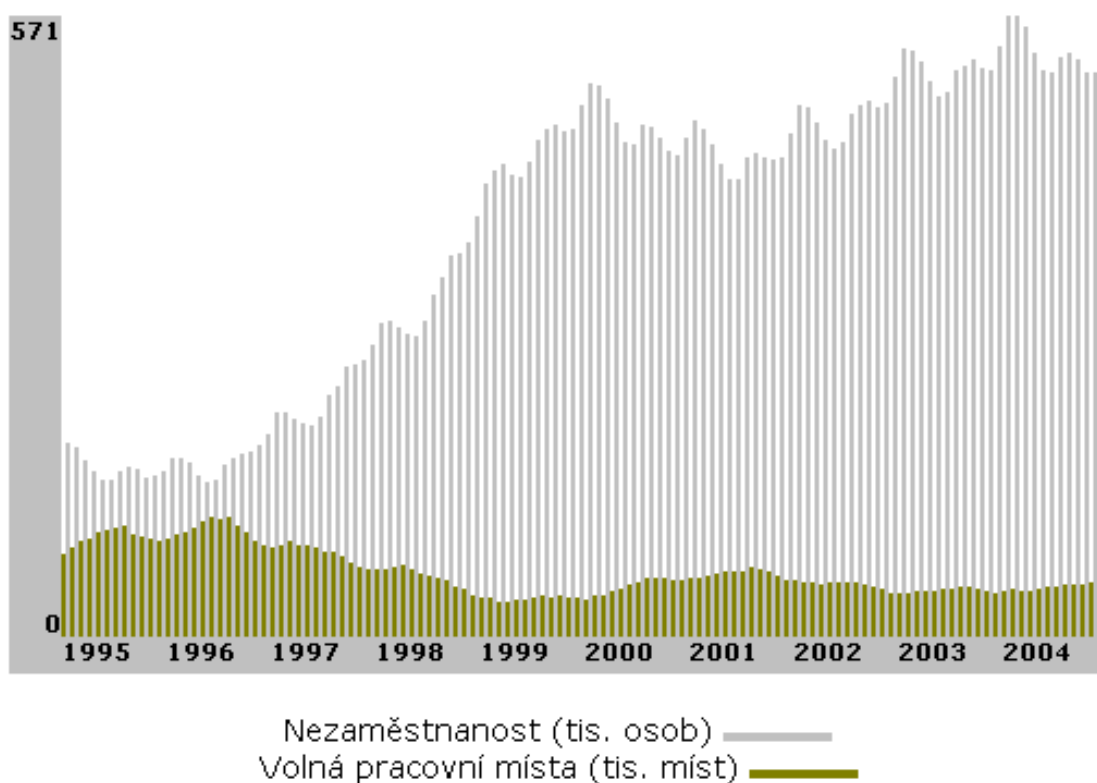
V návaznosti na celkové změny ve společnosti probíhající posledních 100 let, kdy se tempo života v průmyslově rozvinuté společnosti stále zrychluje a je ovlivňováno neustálým prudkým rozvojem techniky a dalších věd, se úroveň vzdělání, kvalita i výkonnost vzdělávacího systému a především míra toho, jak společnost dokáže využít

tvůrčího potenciálu všech svých členů, staly rozhodujícím činitelem dalšího vývoje společnosti i ekonomiky.

Navíc ten, kdo není schopen své vzdělání průběžně obnovovat, rozšiřovat a zvyšovat, se rychle ocitá na okraji společnosti a nemůže se podílet na jejím životě. Rozdílná úroveň vzdělání se dnes stává jednou z rozhodujících příčin společenských rozdílů. Vzdělávací systém může podstatně přispívat ke zvyšování mobility ve společnosti, vyrovnávat životní příležitosti, omezovat vytlačování znevýhodněných skupin na okraj společnosti a podporovat celkové i selektivní zvýšení zaměstnanosti a tím přispívat ke stabilizaci společnosti.

GRAF 1 – VÝVOJ NEZAMĚSTNANOSTI V LETECH 1995 – 2004 V ČR¹

změny v oblasti nezaměstnanosti jsou jedním z faktorů ovlivňujících rozvoj vzdělávání

¹ Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/grafvyvoje>

3 Vývoj a změny ve vzdělávání

3.1 Historie a prameny vzdělávání dospělých

Komise UNESCO vydala v roce 1972 dokument „Learning to be“, který obsahoval řadu doporučení pro vzdělávání dospělých. Jedna ze základních myšlenek zněla: *„Každému jedinci musí být umožněno pokračovat ve vzdělávání během celého života. Myšlenka celoživotního vzdělávání je základním kamenem učící se společnosti.“*

Roku 1990 přijala světová konference o výchově a vzdělávání v Thajsku tzv. Jomtienskou deklaraci - dokument „Světová deklarace vzdělání pro všechny“. V této deklaraci se prohlašuje, že: *„Každý člověk - děti, mladí i dospělí - bude mít prospěch z možností, které nabízí vzdělání a které budou vytvořené uspokojením základních vzdělávacích potřeb.“*

V roce 1996 byla komisí UNESCO vydána zpráva „Učení: „Dosažitelný poklad“ – tzv. Delorsova zpráva (Learning: „The Treasure Within“). Tato zpráva rozpracovává celoživotní učení a stojí na čtyřech pilířích: učit se vědět, učit se dělat, učit se spolužít, učit se být.

Roku 1996 byla vydána Bílá kniha EU (White Paper on Education and Training). Dokument **zdůrazňuje potřebu „učící se společnosti“**. Tento dokument přináší návrh na systém uznávání nabytých znalostí a dovedností jako prvku pracovní mobility a celoživotního učení.

V roce 1997 na 5. mezinárodní konferenci o vzdělávání dospělých UNESCO v Hamburku vznikl významný dokument – „Agenda pro budoucnost“ která řeší vstup vzdělávání

dospělých do 21. století. Spolu s agendou byla přijata tzv. Hamburská deklarace, která mimo jiné konstatovala, že „Stát zůstává základním garantem zajištění práva na vzdělání pro všechny, zejména pro ty skupiny společnosti, které jsou nejvíce postihovány nedostatkem vzdělání - jako jsou národnostní a etnické menšiny - a pro vytvoření celkového strategického rámce vzdělávání dospělých. V rámci nového partnerství, které vzniká mezi veřejným, soukromým a komunálním sektorem, se mění úloha státu. Ten již není redukován na pouhé poskytování služeb, souvisejících se vzděláváním dospělých, ale přibírá také agendu související s poradenskou činností, financováním, monitoringem a vyhodnocováním.“

O oblasti celoživotního učení v ČR pojednává několik strategických dokumentů:

Memorandum o celoživotním učení – Závěrečná zpráva o konzultačním procesu v ČR (2001) je dokumentem, který velmi konkrétně určuje budoucnost celoživotního učení. Tento dokument zdůrazňuje **dva základní úkoly celoživotního učení: podporovat aktivní občanství a podporovat zaměstnatelnost**. Dále vymezuje tři základní kategorie učení: formální, neformální a informální.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – tzv. Bílá kniha z roku 2001 vznikl na základě usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999, která v něm – v návaznosti na programové prohlášení z července 1998 – schválila hlavní cíle vzdělávací politiky. Přijaté cíle se staly východiskem „Koncepce vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice“ zveřejněné Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dne 13. května 1999.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice formuluje východiska a předpoklady rozvoje vzdělávací soustavy dané proměnami společnosti, formuluje principy

vzdělávací politiky a principy řízení a financování v podmínkách, které vytvoří reforma veřejné správy, vytyčuje hlavní strategické linie rozvoje vzdělávání a prognózuje kvantitativní vývoj soustavy na základě předpokládaného demografického a ekonomického vývoje. Konkrétní směry vývoje jsou pak stanoveny pro jednotlivé sektory vzdělávací soustavy, které jsou členěny do tří skupin: na regionální školství, které zajišťuje počáteční vzdělávání pro mládež od 3 do 19 let, na terciární vzdělávání a na vzdělávání dospělých. Pojítkem dění ve všech třech sektorech je **koncept celoživotního učení**.

Národní program stanovil pro léta 2001 – 2005 tyto hlavní strategické linie:

1. Realizace celoživotního učení pro všechny.
2. Přizpůsobování vzdělávacích a studijních programů potřebám života ve společnosti znalostí.
3. Monitorování a hodnocení kvality a efektivity vzdělávání.
4. Podpora vnitřní proměny a otevřenosti vzdělávacích institucí.
5. Proměna role a profesní perspektivy pedagogických a akademických pracovníků.
6. Přejchod od centralizovaného řízení k odpovědnému spolurozhodování.

Každá ze strategických linií se bude realizovat prostřednictvím rozvojových programů a řady opatření. Některé z nich se začaly naplňovat ještě před dokončením Bílé knihy. Pokud jde o první bod, je v centru pozornosti dostupnost vzdělávání a podpora znevýhodněných. Úspěšný přechod od centralizovaného řízení k decentralizovanému a k širší účasti všech partnerů vzdělávání je především úkolem příštích období v souvislosti s transformací státní správy ve školství.

Školské zákony - Postupná aplikace zákona o vysokých školách vedla k některým změnám ve struktuře vysokého školství. Začaly vznikat neuniverzitní vysoké školy, zatím

pouze soukromé, ve větší míře se začaly vytvářet bakalářské studijní programy finálního charakteru podle požadavků trhu práce.

Význam vzdělávání jako jedné z hlavních priorit v přípravě pro život v informační společnosti deklaruje i strategický dokument Koncepce státní informační politiky ve vzdělávání, který byl schválen usnesením vlády ČR č. 351 ze 10. dubna 2000.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR z roku 2002 je realizací Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílé knihy, který vláda přijala v únoru roku 2001. Návrh obsahuje celkové shrnutí koncepčních linií a zdůraznění toho nejpodstatnějšího z Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice.

Prioritami Dlouhodobého záměru jsou:

1. Rozvoj vysokého školství a rovnost v přístupu k vysokoškolskému vzdělávání.
2. Nový přístup k pojetí a obsahu vysokoškolského vzdělávání.
3. Změny ve struktuře vysokoškolského vzdělávacího systému.
4. Podpora akademických pracovníků a studentů.

Strategie rozvoje lidských zdrojů v ČR z roku 2003 pojmenovává budoucí globální i národní výzvy, z nichž se odvozují nároky kladené na lidské zdroje, vychází z faktu globalizace světové ekonomiky a prohlubující se internacionalizace české ekonomiky. Z této pozice také posuzuje budoucnost velkých a malých podniků, roli výzkumu, nové formy organizace práce, technologický vývoj, zejména vliv ICT, potřebu řemeslné a dělnické kvalifikace. Zvláštní pozornost věnuje změnám ve vzdělávání, výcviku a roli firemního vzdělávání.

Vláda si v roce 2002 ve svém Programovém prohlášení v oblasti zaměstnanosti stanovila na své funkční období jako strategický cíl dosažení plné efektivní zaměstnanosti, proto byl v roce 2003 vypracován Národní akční plán zaměstnanosti.

Operační program z roku 2004 zaměřující se na rozvoj lidských zdrojů vymezuje priority a opatření v sektoru rozvoje lidských zdrojů pro realizaci pomoci v rámci Cíle 1 ze strukturálních fondů EU. Globálním cílem operačního programu Rozvoj lidských zdrojů je dosažení vysoké a stabilní úrovně zaměstnanosti založené na kvalifikované a flexibilní pracovní síle, integraci sociálně vyloučených skupin obyvatelstva a konkurenceschopnosti podniků při respektování principů udržitelného rozvoje.

V oblasti mezinárodní spolupráce ve vzdělávání vychází především ze zapojení ČR do vzdělávacích programů Evropské unie Socrates a Leonardo da Vinci v jejich nové podobě schválené na léta 2000 – 2006 a do programu Tempus II a dále ze Společné deklarace o harmonizaci výstavby Evropského systému vysokého školství (tzv. Sorbonnská deklarace) v trojstupňovém schématu pregraduálního (bakalářského), graduálního (magisterského) a doktorského studia.

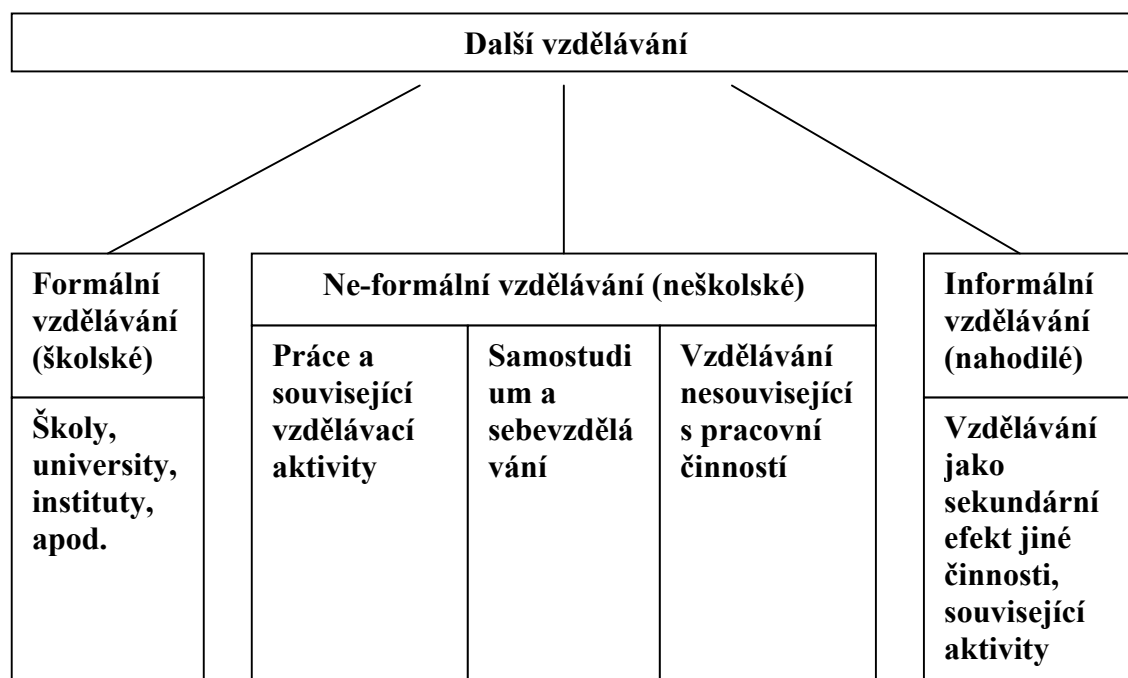
3.2 Změny vzdělávacího systému v České republice po roce 1989

V důsledku zapojení České republiky do Evropských struktur a celoevropského trendu ve vzdělávání zaměřeného na tzv. CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, došlo také ve vzdělávacím systému České republiky ke změnám v duchu trendu celoživotního vzdělávání.

Pojem „celoživotní vzdělávání“ zahrnuje formální, neformální i informální vzdělávání a označuje velmi rozsáhlou oblast, která zahrnuje dvě dílčí etapy: *počáteční vzdělávání a další vzdělávání*.

Do počátečního vzdělávání zahrnujeme veškeré vzdělávání v rámci vzdělávací soustavy, které probíhá před prvním vstupem na trh práce, jedná se o vzdělávání základní, sekundární i terciární.

Do dalšího vzdělávání spadají veškeré vzdělávací aktivity, které člověk realizuje po prvním vstupu na trh práce.

Jednou z nejvýznamnějších změn původního vzdělávacího systému České republiky od roku 1989 byly změny ve vzdělávacím systému v oblasti povinné školní docházky, jako je dodnes stále diskutované zavedení osmiletých gymnázií a také stále diskutovaná otázka státní maturity; od školního roku 1996/97 vznikly v oblasti vyššího vzdělávání neuniversitní vzdělávací programy vyšších odborných škol, které navázaly na předchozí systém pomaturitních studijních programů a které nyní převzaly mimo jiné také úlohu rozšíření vzdělání případně rekvalifikace mladých absolventů, pro které začalo být vlivem prudkých změn trhu a oborové struktury firem v ČR obtížné najít zaměstnání.

Tuto funkci také začaly zastávat od roku 1999 univerzitní bakalářské programy, k jejichž rozšíření došlo díky změně vysokoškolského systému na dvoustupňový.

Jednotlivé typy a druhy škol jsou následující:

Mateřská škola (MŠ) zajišťuje předškolní výchovu dětí, je určena především dětem od tří let do dosažení věku šesti let, kdy zahajují povinnou školní docházku. Navzdory názvu nejde podle zákonných úprav o školu, ale o předškolní zařízení. Mateřská škola neposkytuje stupeň vzdělání, pouze doplňuje rodinnou výchovu a má socializační funkci. Docházka není povinná. V posledních několika letech narůstá procento dětí šestiletých a starších, které mají povolen odklad povinné školní docházky a přestože dovršily věk nástupu do základní školy, zůstávají stále v mateřské škole. V rámci mateřských škol fungují i speciální a specializované třídy pro děti se zdravotním postižením a děti s poruchami učení a chování, tyto děti je navíc možné integrovat do běžných oddělení mezi děti zdravé. Do systému předškolního vzdělávání svým způsobem spadají i přípravné třídy pro děti se sociálním znevýhodněním².

Základní škola (ZŠ) poskytuje základní vzdělávání, zabezpečuje rozumovou, mravní, estetickou, pracovní a tělesnou výchovu žáků a připravuje je pro vstup do středních škol a pro praxi. Základní škola zajišťuje povinnou devítiletou školní docházku naprosté většině odpovídající populace. Dělí se na první (pětiletý) a druhý (čtyřletý) stupeň. Děti do základní školy vstupují zpravidla v šesti letech, v případě kvalifikované školní nezralosti jim může být povolen odklad povinné školní docházky, případně mohou být zařazeny do přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním. Základní školy vyučují žáky ve třech základních vzdělávacích programech – Základní škola, Obecná škola a Národní škola. Experimentálně se v posledních několika letech ověřuje **system domáciho vzdělávání**.

Dětem se zdravotním postižením jsou určeny **speciální školy**. Mohou být integrovány do běžných tříd nebo speciálních a specializovaných tříd běžných škol. Děti mentálně postižené mohou plnit povinnou školní docházku na zvláštní nebo pomocné škole, děti těžce postižené mohou být osvobozeny od docházení do školy nebo dokonce na dobu určitou osvobozeny od povinné školní docházky. Nadané děti mohou navštěvovat školy s rozšířenou výukou některých předmětů nebo mohou po 5. ročníku (příp. po 7. ročníku) základní školy pokračovat v plnění povinné školní docházky v osmiletém (příp. šestiletém) studijním programu gymnázií nebo v osmiletém oboru tanec na konzervatořích.

Střední školy (SŠ) připravují ve svých vzdělávacích programech žáky pro výkon povolání a pro další studium. Poskytují střední vzdělání všeobecného charakteru – úplné střední vzdělání (gymnázia) nebo odborného charakteru – střední odborné a úplné střední odborné vzdělání (střední odborné školy a střední odborná učiliště). Na střední školy (s výjimkou víceletých gymnázií a oboru tanec na konzervatořích) vstupují žáci po ukončení povinné

² Přípravné třídy pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí jsou zřizovány při mateřských, základních, speciálních základních a zvláštních školách.

devítileté školní docházky na základní škole, zpravidla ve věku 15 let. Obory středních škol mají zpravidla délku 3-4 roky v závislosti na druhu studia (tříleté jsou převážně obory středních odborných učilišť a čtyřleté jsou převážně studijní obory na gymnáziích a středních odborných školách). Střední školy realizují i programy nástavbového studia určené pro absolventy učebních oborů a programy víceletých gymnázií a tanečních konzervatoří určené pro nadané děti. Základními druhy středních škol jsou gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště.

Gymnázium (G) je střední škola, která poskytuje úplné střední vzdělání ukončené maturitní zkouškou. Kromě čtyřletých oborů gymnázií určených pro absolventy devátých ročníků základních škol realizují gymnázia i víceleté programy – osmileté a šestileté. V nižších ročnících těchto gymnázií plní žáci povinnou školní docházku. Gymnázia s výukou jednotlivých předmětů v cizím jazyce, tzv. „bilingvy“ (dříve „jazyková“ pětiletá gymnázia), jsou zpravidla šestiletá.

Střední odborné školy (SOŠ) poskytují především úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou ve čtyřletých oborech. Kromě toho střední odborné školy nabízejí i studium v oborech poskytujících střední odborné vzdělání, ve kterých však studuje méně než jedno procento studentů. Hlavním úkolem středních odborných škol je připravit absolventy pro praxi především v technicko hospodářských oborech, absolventi oborů ukončených maturitní zkouškou mohou pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole.

Konzervatoř je zvláštním typem střední odborné školy. Konzervatoře jsou určeny pro hudebně, tanečně a dramaticky nadané žáky. Studium na konzervatoři je ukončeno

absolutoriem (případně maturitní zkouškou) a trvá šest (hudební a dramatické obory) nebo osm let (obor tanec).

Střední odborná učiliště (SOU) jsou střední školy poskytující především střední odborné vzdělání ve zpravidla tříletých učebních oborech ukončených závěrečnou učňovskou zkouškou, absolventi získávají výuční list a jsou připraveni pro praxi a vstup na pracovní trh. Kromě oborů poskytujících střední odborné vzdělání nabízejí střední odborná učiliště i studium ve čtyřletých studijních oborech ukončených maturitní zkouškou poskytující úplně střední odborné vzdělání. Toto maturitní vysvědčení je současně dokladem o způsobilosti k výkonu povolání, ve kterých je výuční list požadován. Taktéž opravňuje k výkonu náročných dělnických povolání a provozních funkcí.

Učiliště (U) nejsou formálně považována za střední školy. Poskytují možnost dvouleté přípravy žákům, kteří ukončili základní školu v nižším než devátém ročníku, studium je ukončeno závěrečnou zkouškou. Učiliště jsou v naprosté většině součástí školy, jejíž „nosnou“ součástí je střední odborné učiliště.

Střední odborné školy i střední odborná učiliště nabízejí také studium v oborech nástavbového studia, které je určeno pro absolventy tříletých učebních oborů středních odborných učilišť. Studium poskytuje úplné střední odborné vzdělání, trvá zpravidla tři roky a je ukončeno maturitní zkouškou.

Pro žáky, kterým střední odborné učiliště nebo učiliště poskytuje pouze teoretickou výuku, zajišťují praktickou část výuky střediska praktického vyučování, případně pracoviště praktického vyučování.

Jednou z alternativ organizace výuky jsou speciální školy, které jsou určeny pro děti a žáky se zdravotním postižením (tělesným, smyslovým a mentálním) nebo sociálním

postižením, pokud je není možné integrovat do běžných škol. Speciální školy působí v oblasti předškolní výchovy (speciální mateřské školy), poskytují základní vzdělávání žákům ve věku povinné školní docházky (ve speciálních základních školách) a působí i v oblasti středního vzdělávání (speciální gymnázia, speciální střední odborné školy, speciální střední odborná učiliště). V těchto školách jsou žáci vyučováni s využitím speciálních výchovných a vzdělávacích metod ve speciálních vzdělávacích programech a je jim poskytováno vzdělání rovnocenné se vzděláním poskytovaným v běžných školách. Žáci s výraznějšími rozumovými nedostatky a žáci mentálně postižení se mohou vzdělávat ve zvláštních a pomocných školách, v odborných učilištích a praktických školách.

V posledních letech speciální školy navštěvují především děti a žáci s těžšími formami postižení vzhledem k tomu, že žáci s postižením mají ve stále větší míře možnost integrace do běžné školy, ať už jsou integrováni do speciálních a specializovaných tříd, nebo jsou integrováni do běžných tříd mezi děti zdravé.

Vyšší odborné školy (VOŠ) nabízejí studium v oborech vyššího studia s absolutoriem. Studium je určeno absolventům středoškolských oborů ukončených maturitní zkouškou a připravuje studenty pro kvalifikovaný výkon náročných odborných profesí - studium je ve srovnání se studiem na vysokých školách zaměřeno mnohem více prakticky. Délka denního studia je dva až tři roky, studium je ukončeno absolutoriem, absolventi dosahují vyššího odborného vzdělání s absolutoriem. Absolventi mohou používat označení absolventa vyšší odborné školy příslušná jednotlivým studijním oborům, jejichž zkrácené podoby schvaluje ministr.

Vysoké školy (VŠ) jsou určeny absolventům oborů středních škol ukončených maturitní zkouškou. Vysoké školy poskytují vysokoškolské vzdělávání v bakalářských

a magisterských studijních programech. Studium v bakalářských programech je tříleté až čtyřleté a je ukončeno státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je zpravidla obhajoba bakalářské práce, absolvent získává titul bakalář (Bc., BcA.). Studium v magisterských studijních programech je zpravidla čtyřleté až pětileté, v lékařských, veterinárních a architektonických oborech šestileté. Některé vysoké školy realizují dvoustupňové programy – po ukončení studia v bakalářském programu studenti pokračují ve dvouletém až tříletém navazujícím magisterském studijním programu. Studium v magisterských studijních programech je ukončeno státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba diplomové práce, absolventi získávají titul magistr (Mgr.), v oborech uměleckých MgA., v oborech ekonomických, technických a zemědělských věd titul inženýr (Ing.), v oboru architektura Ing.arch. Studium v oborech lékařství a veterinářství se ukončuje rigorózní zkouškou a absolventi získávají titul doktor všeobecné medicíny (MUDr.) a doktor veterinární medicíny (MVDr.). Státní rigorózní zkoušku mohou složit i absolventi magisterských studijních programů v oborech přírodních věd (získávají titul doktor přírodních věd - RNDr.), humanitních, pedagogických a společenských věd (doktor filosofie PhDr.), právnických věd (doktor práv JUDr.), farmaceutických věd (doktor farmacie PharmDr.), teologických věd (doktor teologie ThDr. nebo licetát teologie ThLic.). Absolventi magisterských studijních programů mohou pokračovat ve studiu v doktorských studijních programech a připravovat se k vědecké a tvůrčí práci. Studium trvá zpravidla tři roky, je ukončeno obhajobou disertační práce a státní doktorskou zkouškou, absolventi získávají akademický titul Ph.D. Na vysokých školách je možné studovat jednak formou prezenční (dříve denní studium), jednak formou distanční (dříve studium při zaměstnání), případně kombinovat obě formy studia (studium kombinované).

Vysoké školy nabízejí kromě standardních druhů studia i další formy vzdělávání (rekvalifikační studium, univerzity třetího věku, studium směřující k získání pedagogické kvalifikace a další). Od roku 1999 začal pronikat i do vysokého školství soukromý sektor a začaly vznikat soukromé vysoké školy neuniverzitního typu.

Kromě škol, které se zabývají vzděláváním žáků, a předškolních zařízení jsou součástí českého vzdělávacího systému i školská zařízení. Do soustavy školských výchovných zařízení řadíme zařízení pro zájmové studium (státní jazykové školy), zařízení pro výchovu dětí mimo vyučování (střediska pro volný čas dětí a mládeže, školní družiny, školní kluby), zařízení pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovné péče (dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy). Školská účelová zařízení pomáhají školám plnit výchovné účely a některá u nich zabezpečují i hmotnou péči o žáky. Člení se na zařízení výchovného poradenství (pedagogicko psychologické poradny, střediska výchovné péče), zařízení pro stravování (jidelny), ubytování (domovy mládeže, internáty) a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Školská zařízení všech typů existují buď samostatně, nebo jako součásti škol.

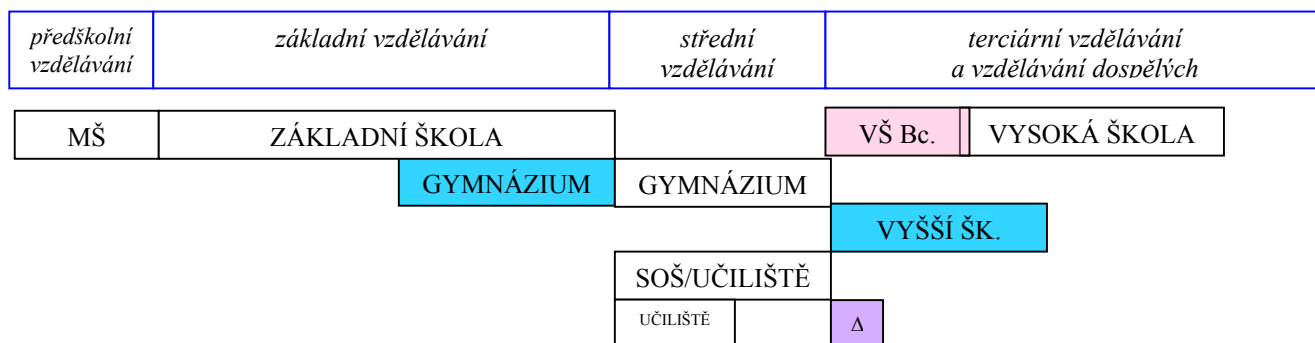
Zájmové studium zajišťují kromě školských zařízení i základní umělecké školy, které jsou však školským zákonem zařazeny mezi školy a nikoli mezi školská zařízení.

OBR. 1 – STRUKTURA ŠKOLSKÉHO SYSTÉMU PO ROCE 1989

Nové prvky po roce 1989 jsou vyznačeny barevně

věk

3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26

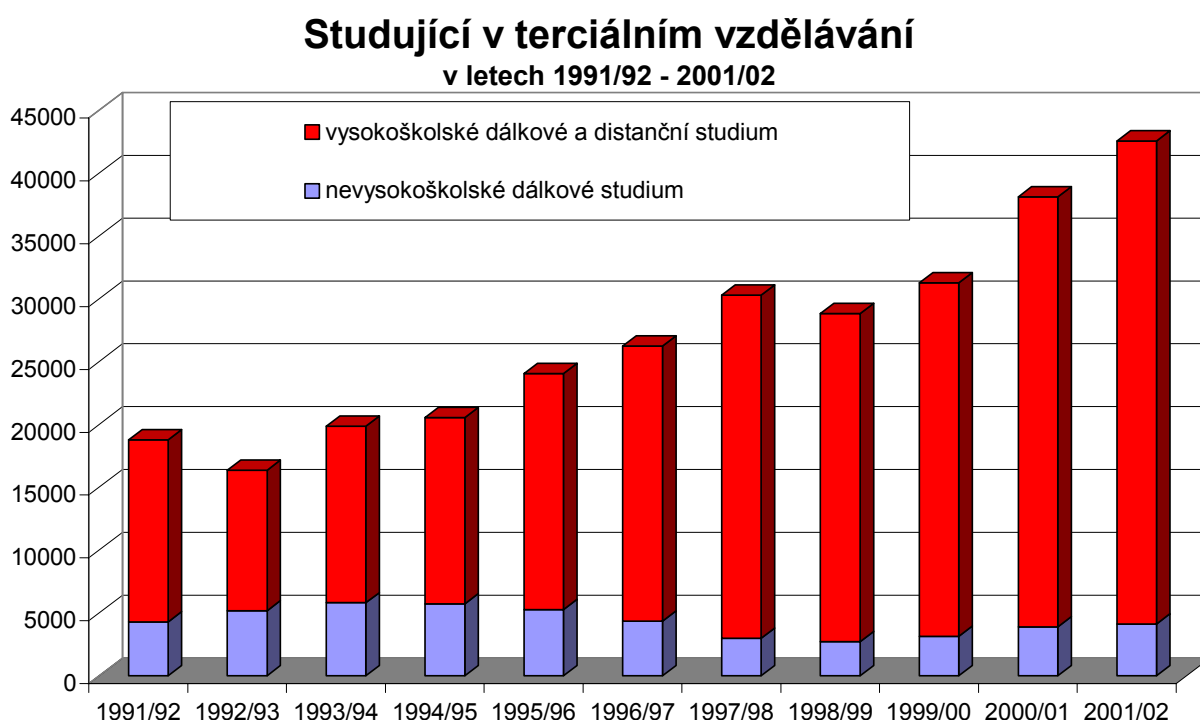

Δ jazykové školy organizující placené roční denní jazykové vzdělávací programy se státní akreditací MŠMT, zahrnované do terciárního vzdělávání, při nichž je frekventantům (za dodržení zákonných podmínek) státem uznáván status studenta

Počet účastníků vzdělávacích programů vyšších odborných škol a bakalářských universitních programů měl dlouhodobě vzrůstající tendenci (viz graf 3). Je třeba vzít v úvahu, že do vzdělávacího systému vstoupily také soukromé vyšší odborné a vysoké školy.

Další změnou v systému vzdělávání se staly jednoleté denní nástavbové jazykové studijní programy státních i soukromých jazykových škol akreditací MŠMT, kdy za dodržení státem stanovených podmínek je frekventantům uznáván status studenta.

GRAF 3³

Složení studentů nástavbových, dálkových a distančních a kombinovaných studijních programů těchto institucí sestává v zásadě ze 3 typů studentů. Buď se jedná o absolventy čerstvě po maturitě, kteří kontinuálně pokračují ve vzdělávání, dále jsou to absolventi, kteří ukončili školní docházku již dříve, ale třeba rok nebo dva byli bez práce, nebo pracovali a přišli o práci a třetí skupinu tvoří dospělí pracující lidé nezřídka po třicítce až středního věku, kteří buďto pociťují potřebu doplnit si vzdělání kvůli svému zaměstnání, nebo naopak pociťují potřebu rekvalifikace, aby si našli nové zaměstnání nebo se adaptovali na změny, které se jich dotýkají.

³ Zdroj:

Výroční zpráva MŠMT o stavu a rozvoji výchovně vzdělávací soustavy za rok 2001, vydal Ústav pro informace ve vzdělávání roku 2003

Nejprudčeji rostoucími obory dalšího vzdělávání po roce 1989 jsou jednoznačně vzdělávání jazykové, vzdělávání v oblasti marketingu a managementu a vzdělávání v oblastech informačních technologií. K prudkému růstu došlo také v některých velmi specifických oblastech, jako jsou soukromé autoškoly a to vlivem změn v legislativě i celkového růstu v oblasti podnikání.

TAB. 1 – VÝVOJ POČTU VOŠ V LETECH 1997/98 – 2001/02⁴

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
- z toho soukromé a církevní VOŠ	51	59	57	57	57
- z toho dálkové studium na VOŠ	39	49	53	64	65
VOŠ celkem	156	168	166	165	166

⁴ Zdroj:

Výroční zpráva MŠMT o stavu a rozvoji výchovně vzdělávací soustavy za rok 2001, vydal Ústav pro informace ve vzdělávání roku 2003

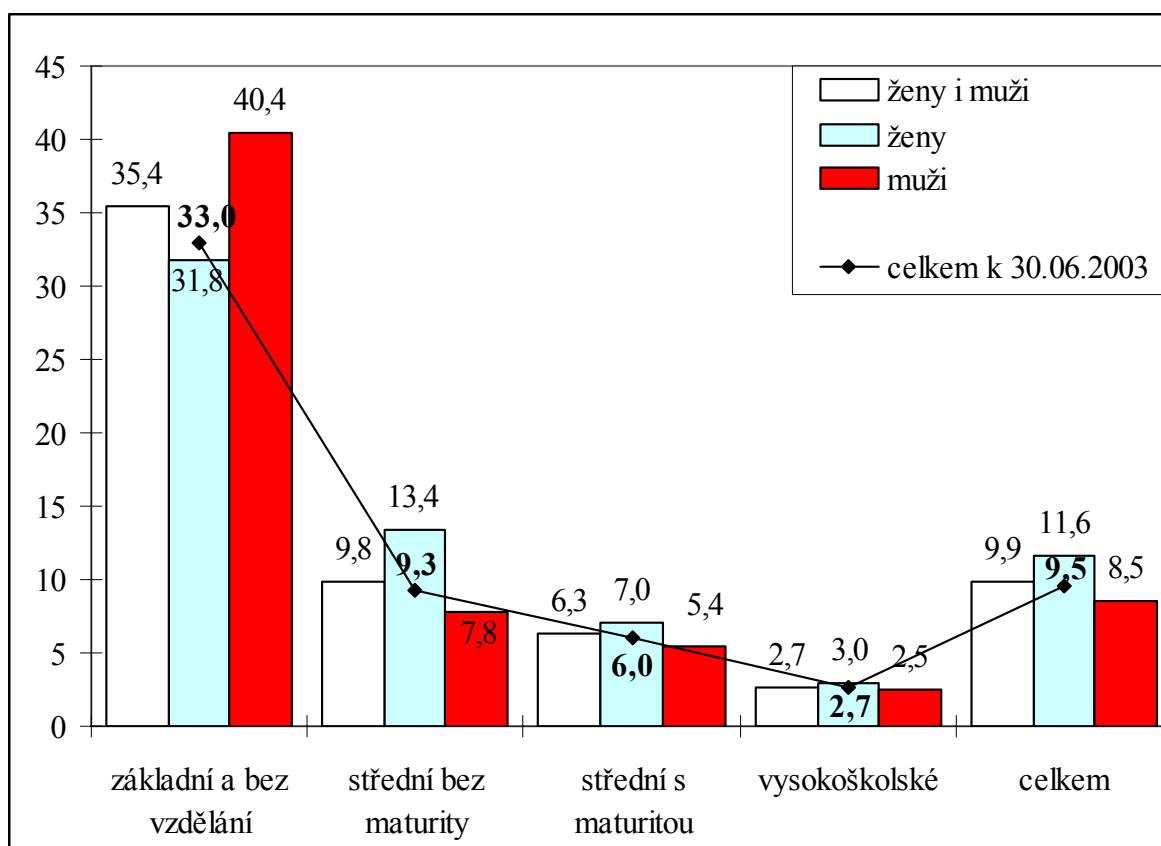
3.3 Vývoj a změny ve vzdělávání dospělých po roce 1989

Nová situace ve společnosti a vliv globálních změn a tendencí v okolním světě a v EU podnítila především prudký rozvoj a růst aktivit v oblasti vzdělávání dospělých – zvýšení pozornosti a podpory celoživotního vzdělávání ze strany státu a s tím i rozvoj a rozšíření dosud nedostatečné soustavy vzdělávání dospělých, vznik nových institucí a soukromých firem či organizací v této oblasti a také vznik široké škály vzdělávacích programů univerzitního i neuniverzitního typu a také import vzdělávacích programů s mezinárodní certifikací.

Jako reakci na prudké změny v jednotlivých odvětvích a zvyšování oborové a strukturální nezaměstnanosti a zvýšení tlaku na kvalitu profesního vzdělání a jeho neustálého prohlubování a zvyšování v průběhu celého života (viz graf 2) začala vláda rozšiřovat nabídku rekvalifikačních programů pro absolventy i ostatní skupiny nezaměstnaných v rámci aktivní politiky zaměstnanosti.

Dále došlo k prudkému rozvoji vzdělávání také v oblasti vnitropodnikové přípravy a vzdělávání, popř. zvyšování kvalifikace zaměstnanců. Jedním z hlavních podnětů k tomuto růstu byl příliv zahraničního kapitálu do České republiky a příchod zahraničních firem, které s sebou přinesly také zahraniční formy přístupu k personální práci a pracovní síle a ke vzdělávání pracovníků.

GRAF 2 - MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI V ČR KE 30.06.2004
PODLE NEJVYŠŠÍHO DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ⁵

Podnikové vzdělávací struktury vznikaly v podstatě nově, na základě nových ujasněných požadavků na rozvoj pracovníků za využití nejnovějších technologických postupů využívaných v zahraničí.

Specifickou skupinu v otázce změn a rozvoje vzdělávání dospělých tvoří učitelé, jejichž profese již sama vyžaduje celoživotní rozšiřování a aktualizaci vzdělání. Vzhledem ke zvyšujícímu se významu vzdělání ve společnosti vzrostl také tlak na kvalitu vzdělání poskytovaného státním školským systémem a tím i na kvalitu přípravy a dalšího

⁵ Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/grafvyvoje>

vzdělávání učitelů. Tato skutečnost podnítila vznik regionálních center pro vzdělávání učitelů a také další soukromé vzdělávací aktivity spolků a sdružení učitelů.

Vzhledem ke vstupu České republiky do Evropské Unie se dostala do popředí v oblasti vzdělávání dospělých také další profesní skupina – a to zaměstnanci státní správy, kteří si musí doplnit vzdělání a vysokoškolské tituly tak, aby obsazení státní správy splňovalo standardy EU. Zvýšení kvalifikačních předpokladů pro zaměstnance státní správy zahrnuje především jazykovou a právní přípravu a specifické vzdělávání zaměřené na odbornou stránku ve vztahu k fungování v rámci EU.

V současnosti jsou vzdělávací instituce již relativně stabilizovány v rovnovážném tržním prostředí, stimulovaném především poptávkou, do kterého stát jako regulativní prvek zasahuje pouze minimálně popř. ve specifických oblastech.

V důsledku ekonomických a společenských změn došlo postupně ke zvýšení významu vzdělání a ke zvýšené potřebě dalšího vzdělání i po ukončení školní výuky a spolu s tímto se také prudce zvýšilo procento účastníků dalšího vzdělávání, ať již odborného, nebo jazykového.

Rozvoj aktivit spojených s dalším vzděláváním je v posledních letech výrazně na vzestupu i u nás, přičemž další vzdělávání je organizováno na několika úrovních a také několika různými typy jeho poskytovatelů:

1) Aktivita poskytované/organizované státem

- **Kurzy pro doplnění základního vzdělání** - Tento typ vzdělávání je financován ze školského rozpočtu a organizován školskými institucemi zahrnutými v registru sítě škol, předškolních a školských zařízení. Jak název napovídá, jsou určeny pro osoby, které nemají ukončené základní vzdělání, které je však předpokladem pro získání vzdělání odborného.
- **Kurzy pro získání vzdělání poskytovaného zvláštními školami a pomocnými školami**
– Vzdělání je financováno ze školského rozpočtu a organizováno školskými institucemi zahrnutými v registru sítě škol, předškolních a školských zařízení. Obdobně jako u kurzů pro doplnění základního vzdělání slouží tyto kurzy k doplnění vzdělání, které umožní vstup do další úrovně vzdělání, kde jej již možné získat odbornou kvalifikaci.
- **Ostatní formy studia na středních, vyšších a vysokých školách (např. kombinované studium či distanční studium na vysokých školách, u středních škol večerní či dálkové studium)** – Ostatní formy studia na středních a vysokých školách jsou hrazeny ze školského rozpočtu a organizovány školskými institucemi zahrnutými v registru sítě škol, předškolních a školských zařízení. Jde o studium dříve nazývané studium při zaměstnání, které slouží ke získání odborné kvalifikace.
- **Rekvalifikace** – Vzdělávání (nebo alespoň jeho část) je hrazeno z prostředků Ministerstva práce a sociálních věcí a to prostřednictvím úřadů práce. Rekvalifikační vzdělávání je určeno ke změně kvalifikace účastníka, k získání nových znalostí a dovedností, které jedinci umožní uplatnit se na trhu práce. Účastníky rekvalifikačního vzdělávání jsou v absolutní většině osoby bez zaměstnání registrované na úřadech práce jako uchazeči o zaměstnání. Toto vzdělávání provádějí soukromé i státní vzdělávací instituce organizováním rekvalifikačních programů akreditovaných a dotovaných MŠMT.

- **Specifické rekvalifikace** – Jsou určeny k získání kvalifikace pro výkon určitého, zpravidla slíbeného zaměstnání či k získání kvalifikace již vykonávaného povolání, pro které však pracovník nemá dostatečné odborné předpoklady.
- **Nespecifické rekvalifikace** – Slouží k získání obecnějších předpokladů pro uplatnění na trhu práce a pro získání zaměstnání.

2) Aktivita poskytované/organizované podniky, organizacemi

- **Zaměstnanecké rekvalifikace** – Jde o rekvalifikace, které například organizují úřady práce, ale část těchto rekvalifikací je hrazena zaměstnavatelem. Tento typ rekvalifikací zaměstnavatelé využívají zejména tam, kde pracovník již vykonává konkrétní práci, ale nemá pro ni odborné vzdělání, které je nutné si doplnit. Současně jsou pak využívány v případě, že zaměstnavatel ruší určité pracovní místo, ale je ochoten zaměstnance převést na jinou práci, pro kterou však musí být rekvalifikován.
- **Vzdělávání v rámci podniku** – Příkladem jsou nejrůznější vzdělávací kurzy (jazykové, počítačové apod.), které jsou hrazeny z rozpočtu organizace a které zvyšují odbornost zaměstnanců. Jde jednak o vzdělávání, jehož organizování je pro zaměstnavatele povinné a účast zaměstnanců na něm je taktéž povinná (bezpečnost práce, protipožární ochrana apod.), tak o nepovinné vzdělávání, kterým zaměstnavatelé zvyšují produktivitu práce a flexibilitu zaměstnanců.

3) Aktivita poskytované/organizované vzdělávacími organizacemi

Zde se jedná o zájmové vzdělávání, které hradí sám občan (jazykové školy, různé kurzy apod.) či jde o vzdělávání, které si u daných vzdělávacích organizací objednávají podniky. Samotné vzdělávání poskytují vzdělávací organizace bez ohledu na to, zda jsou zahrnuty v registru sítě škol (například jazykové školy) či nikoliv. Vzdělávací instituce mohou nabízet vzdělávací programy, pro které získaly akreditaci MŠMT (jde většinou o jazykové či odborně profilované vzdělávání), jenž by měla být zárukou určité kvality poskytovaného vzdělání. Současně pak samozřejmě mohou nabízet i vzdělávací programy bez akreditace MŠMT.

4) Aktivita poskytované/organizované nadacemi a mezinárodními organizacemi

Jedná se o vzdělávací aktivity organizované nadacemi zaměřenými na další vzdělávání či podílející se na jeho financování. Taktéž jde o mezinárodní programy, v rámci kterých jsou organizovány i programy vzdělávání dospělých. Příkladem mezinárodních vzdělávacích programů může být evropské vzdělávací programy Leonardo da Vinci, Socrates či Mládež pro Evropu. Na financování těchto programů se podílí i účastnické státy.

4 Legislativní úpravy týkající se vzdělávání dospělých, organizační podpora státu

4.1 Právní úpravy dotýkající se vzdělávání dospělých

První zákonnou normou v historii České republiky v oblasti vzdělávání dospělých byl *zákon č. 67 ze 7. února 1919 o organizaci lidových kursů občanské výchovy*, podepsaný Tomášem Garrigue Masarykem.

I přes stáří této první zákonné normy, komplexně koncipovaná právní norma pro oblast vzdělávání dospělých dosud neexistuje, zato se větší množství norem, specializovaných na jiné oblasti, této problematiky částečně dotýká. Jsou to především následující normy:

- *zákon č. 29/1984 Sb. O soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon)* ve znění pozdějších předpisů upravuje chod a fungování škol zapojených do školského systému; některé z nich mohou také přispívat svými vzdělávacími programy ke vzdělávání dospělých
- *Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách* - Pro oblast celoživotního vzdělávání je významný zákon č. 147/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, zejména § 60, který je věnován celoživotnímu vzdělávání. § 60 stanoví, že vysoká škola může v rámci své činnosti poskytovat bezplatně nebo za úplatu programy celoživotního vzdělávání orientované na výkon povolání nebo zájmově. O absolvování studia v rámci celoživotního vzdělávání vydá vysoká škola osvědčení. Úspěšným absolventům celoživotního vzdělávání v rámci akreditovaných studijních programů,

pokud se stanou studenty podle tohoto zákona (§ 48 a § 50), může vysoká škola uznat kredity, které získali v programu celoživotního vzdělávání až do výše 60 % kreditů potřebných k řádnému ukončení studia. Současně je podstatné, že účastníci celoživotního vzdělávání nejsou studenty podle tohoto zákona.

- ***zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků***, a v průběhu roku byly vydány čtyři zákony s ním související, jimiž byla reforma veřejné správy provedena a které výrazně pozměňují správu školství. Jsou to poslední tři vyjmenované zákony č. 128/2000 Sb., č. 129/2000 Sb. a č. 131/2000 Sb., (obecní zřízení, krajské zřízení, o hl. městě Praze) a zákon č. 132/2000 Sb., o změně a zrušení některých zákonů souvisejících se zákonem o krajích, zákonem o obcích, zákonem o okresních úřadech a zákonem o hlavním městě Praze.

První dva zákony nabyly účinnosti dnem voleb do zastupitelstev krajů, některá ustanovení k 1. 1. 2001. Zákon č. 132/2000 Sb., který podstatným způsobem novelizuje školský zákon, zákon o státní správě a samosprávě, zákon o školských zařízeních a zákon o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením nabyly účinnosti k 1. 1. 2001. Těmito opatřeními bylo ve školství oslabeno odvětvové řízení, protože státní správu na úrovni kraje bude vykonávat v přenesené působnosti krajský úřad jako výkonný orgán kraje.

K 31. 12. 2000 zanikly školské úřady a došlo k výrazným přesunům kompetencí:

1. převažující část kompetencí školských úřadů (zejména personální věci a financování obecního školství) přešla na místně příslušné okresní úřady,
2. převážná část dosud státních škol (tedy zřizovaných MŠMT, školskými úřady a Ministerstvem zemědělství) přešla do zřizovatelské působnosti krajů (ve čtyřech etapách – k 1. 1., k 1. 4., k 1. 7. a k 1. 10. 2001); ty vedou i síť pracovišť praktického vyučování,

3. vedení sítě základních škol zřizovaných obcí přechází do kompetence ministerstva.

- ***zákon o zaměstnanosti č. 1/1991 Sb.*** ve znění zákona č. 450/1992 Sb. a především ***vyhláška o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zaměstnanců č. 21/1991 Sb. ve znění vyhlášky č. 324/1992 Sb.***, která upravuje požadavek akreditace vzdělávacích institucí v rámci rekvalifikačních vzdělávacích programů (realizovaných v působnosti ministerstva práce a sociálních věcí nebo v rámci Úřadů práce)

- ***65/1965 Sb. ZÁKONÍK PRÁCE ze dne 16. června 1965*** ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje v §141 a) každému zaměstnanci osobní povinnost prohlubovat si soustavně kvalifikaci a stanovuje podmínky a rozsah pracovních úlev při studiu při zaměstnání

- ***zákon o živnostenském podnikání č. 455/1991 Sb.*** v platném znění upravuje mimo jiné podmínky podnikání soukromých subjektů v oblasti vzdělávání dospělých. Také upravuje příslušnými vyhláškami oblasti odborné způsobilosti pro provozování některých živností, čímž podněcuje potřeby podnikatelů doplnit si vzdělání pro výkon svého podnikání.

- zřizování a rušení zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků ***upravuje zákon č. 132/2000 Sb.***, který mění zákon č. 564/1990 Sb., ***o státní správě a samosprávě ve školství***, ve znění zákona č. 190/1993 Sb., zákona č. 256/1994 Sb. a zákona č. 139/1995 Sb., a to tak, že zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků zřizuje a zrušuje MŠMT (§12) a § 16, který stanoví, že kraj v samostatné působnosti zřizuje a zrušuje zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. § 4 pak stanovuje, že okresní úřad přiděluje předškolním zařízením, školám a školským zařízením jim sloužícím také výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Česká republika dosud nemá samostatný zákon, který by se zabýval problematikou celoživotního, případně dalšího vzdělávání jako samostatnou oblastí. Celoživotní, případně další vzdělávání je zákonně ošetřeno podle zájmů a potřeb, které jsou na něj kladeny pod různými úhly pohledu. Oblast celoživotního vzdělávání je tak vymezena především množstvím předpisů a vyhlášek, které tuto problematiku upravují. V legislativě zaměřené na celoživotní vzdělávání je pozornost věnována zejména dalšímu profesnímu vzdělávání a to především lékařů, učitelů a jiných vysoce kvalifikovaných činností, které již svým charakterem vyžadují neustálé vzdělávání pracovníků.

4.2 Organizační podpora státních orgánů vzdělávání dospělých

Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV)

je příspěvkovou organizací, přímo řízenou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, se sídlem v Praze. Plní tyto hlavní funkce:

- statistickou a statisticko-evidenční (vypracovává, spravuje a aktualizuje statistické údaje),
- informační a knihovnickou (spravuje Národní pedagogickou knihovnu Komenského),
- výzkumnou a analytickou (analýzy a prognózy rozvoje vzděl. systému a politiky),
- organizační a koordinační (zpracovává projekty v oblasti reformy maturitní zkoušky).

Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV)

má za účel všestranně napomáhat rozvoji odborného vzdělávání a vytvářet koncepci a strategii odborného vzdělávání a podílet se na jejich uskutečňování v rámci konceptu celoživotního učení a postupné integrace České republiky do Evropské unie. Národní ústav

odborného vzdělávání je partnerem pro zahraniční subjekty zabývající se odborným vzděláváním a podílí se na přípravě a realizaci programů PHARE a evropského sociálního fondu.

Projekt INTEGROVANÝ SYSTÉM TYPOVÝCH POZIC (ISTP) MPSV (Ministerstva práce a sociálních věcí)

Zpracovatelem tohoto projektu je firma Trexima, s. r. o.

Tento projekt je orientován na usnadnění a zkvalitnění procesu zprostředkování práce a profesního poradenství. Systém poskytuje podporu pro hledání „nejvhodnějšího člověka pro volné místo“ nebo naopak „nejvhodnějšího volného místa pro konkrétního člověka“. Díky propojeným vazbám na další informační systémy (databáze dalšího vzdělávání, informační systém o ceně práce) systém nabídne i možnost tvorby individuálních kariérových plánů.

Vzdělávací program Evropské unie SOCRATES II

klade důraz na posílení evropské dimenze ve vzdělávání formou projektové spolupráce škol a dalších vzdělávacích institucí, mobilit studentů a učitelů, zkvalitňováním jazykového vzdělávání ve všech typech škol a ve všech formách vzdělávání, prosazováním inovací ve vzdělávání včetně zavádění informačních a komunikačních technologií do výuky.

Program SOCRATES dává možnosti jak vzdělávacím institucím tak i jednotlivým studentům a učitelům.

Podprogramy: Comenius, Erasmus, Grundtvig, Lingua, Minerva.

Z pohledu dalšího vzdělávání a celoživotního učení je důležitý podprogram Grundtvig.

Grundtvig - vzdělávání dospělých a další cesty k celoživotnímu učení je jedním ze tří nosných podprogramů programu SOCRATES.

Hlavním cílem podprogramu Grundtvig je podpora evropské spolupráce v oblasti vzdělávání dospělých a celoživotního učení, prostřednictvím:

- tvorbou konkrétních produktů a výstupů v oblasti vzdělávání dospělých,
- rozšiřováním poznatků a výměnou zkušeností v oblasti vzdělávání dospělých,
- zkvalitňováním odborné přípravy osob působících ve vzdělávání dospělých,
- zvyšováním dostupnosti a přístupnosti vzdělávání dospělých.

Grundtvig je podprogramem otevřeným všem institucím působícím v oblasti vzdělávání dospělých nebo celoživotního učení jako např. základní a střední školy organizující kurzy pro dospělé, univerzity, státní správa a samospráva, neziskové organizace a mimovládní instituce, odborové a zaměstnavatelské organizace, knihovny, muzea, nemocnice, sportovní sdružení a jiné subjekty reagující na potřeby individuálního vzdělávání.

Podprogramu Grundtvig se mohou účastnit všechny osoby starší 25 let a všechny osoby ve věku 16-24 let, které již nejsou zapojeny do vzdělávacího procesu na úrovni středoškolské nebo vysokoškolské. Důraz je kladen na vzdělávání osob, které nemají základní vzdělání a kvalifikaci, osob, které jsou znevýhodněné ze socioekonomických důvodů a osob se specifickými vzdělávacími potřebami.

Národní vzdělávací fond (NVF)

vznikl v roce 1994 jako nadace, založená ministrem práce a sociálních věcí za finanční podpory programu Phare a s podporou Komise Evropské unie s cílem rozvíjet lidské zdroje, podporovat celoživotní vzdělávání, zaměstnanost a sociální rozvoj v České republice,

zvyšovat kvalitu řízení a konkurenceschopnosti a přispívat ke společenské a hospodářské transformaci země a její připravenosti na vstup do EU.

Program NVF Leonardo da Vinci

je evropský program, zaměřený na podporu rozvoje kvality, inovací a evropské dimenze v systémech a praxi **odborného vzdělávání**. Do programu Leonardo da Vinci se lze začlenit prostřednictvím vzdělávacího projektu, který musí být společným dílem několika organizací, např. odborné střední, vyšší a vysoké školy a další vzdělávací zařízení, podniky, včetně malých a středních, úřady práce, školské a jiné úřady, sociální partneři a komory, místní a regionální instituce, neziskové, dobrovolné a nevládní organizace.

Hlavními cíli programu Leonardo da Vinci je

- zlepšovat dovednosti a kompetence osob procházejících počátečním a odborným vzděláváním ve středních, vyšších a vysokých školách se záměrem zvyšovat zaměstnatelnost a usnadňovat uplatnění mladých lidí na evropském trhu práce;
- zdokonalovat kvalitu a přístup k dalšímu odbornému vzdělávání a k celoživotnímu osvojování znalostí a schopností se záměrem zlepšovat adaptabilitu lidí na technologické a organizační změny;
- zdůrazňovat význam a posilovat úlohu odborného vzdělávání v procesu inovací se záměrem zvyšovat konkurenceschopnost a rozvíjet podnikání prostřednictvím zlepšování spolupráce institucí odborného vzdělávání a podniků.

5 Typy výukových programů ve vzdělávání dospělých

5.1 *Denní studium*

Denní formou vzdělávání se rozumí výuka organizovaná pravidelně každý den v pětidenním vyučovacím týdnu v průběhu školního roku.

Forma denního studia vyžaduje denní přítomnost studujících na výuce. Toto studium je díky své intenzitě velice účinné, zvláště pokud při využití pestrých výukových metod. Největší nevýhodou je časová náročnost studia a také časová náročnost domácí přípravy, kvůli které je toto studium vhodné jako hlavní činnost a nevhodné pro ty, kteří již mají nějaké rodinné nebo pracovní povinnosti.

5.2 *Kombinované, dálkové a distanční studium*

Dálkové studium nevyžaduje, oproti dennímu studiu, denní přítomnost na výuce, studium je založeno zejména na samostatné práci studujících a je vhodné především pro studující, kteří žijí ve vzdálenějších oblastech případně kteří jsou méně mobilní a mají méně časových možností, protože již mají pracovní a rodičovské povinnosti.

Studující dostávají k dispozici studijní materiály a doporučení na literaturu, které zpracovávají obvykle formou samostudia, mají možnost osobních konzultací v rozsahu 200 –

220 konsultačních hodin obvykle v místě vzdělávací instituce a většinou také zkoušky a hodnocení probíhá tamtéž.

Distanční studium je forma vzdělávání založená především na samostatném studiu uskutečňovaném převážně nebo zcela prostřednictvím informačních technologií, popřípadě spojené s individuálními konzultacemi.

Velkou výhodou těchto forem studia je možnost časového rozložení podle vlastních individuálních potřeb studujících, ti si však mohou připadat na druhé straně poněkud izolovaní a postrádat kolektiv spolustudujících – třídy.

Jako optimálnější se jeví tzv. forma kombinovaného studia, která je založena na střídání denní a jiné formy vzdělávání, obvykle doplňuje principy distančního vzdělávání v každém výukovém bloku několika prezenčními studijními aktivitami, např. semináři, workshopy či přednáškami, obvykle 2 – 4 denními opakujícími se 1 x za 14 dní až 1 x za výukový blok (semestr – ½ roku), což vede ke vzájemnému setkávání kolektivu zabývajících se stejným nebo podobným studiem a jejich vzájemnému ovlivňování a zvyšování motivace každého účastníka.

V současné době dochází k prudkému rozvoji techniky, která umožňuje využít nové a velmi efektivní metody právě v distančním a kombinovaném vzdělávání, např. **e-learning** – metodu založenou na využití internetu nebo jiné sítě pro distribuci výukových materiálů (kursů) k jednotlivým studujícím, přičemž kursy upravené pro počítač mohou pro výuku využívat mnohem efektivnějších výukových metod založených na multimediálních možnostech počítačů, čímž se výuka stává efektivnější a zajímavější.

5.3 Korespondenční studium

Korespondenční studium je forma řízeného samostudia, kdy vzdělávací instituce dodává studijní materiály (knihy, skripta, pracovní sešity, audio a video kazety apod.) bez nutnosti přímého osobního kontaktu se vzdělávací institucí, dokonce i zkoušky mohou být dozorované a organizované mimo vlastní instituci.

Tento způsob studia umožňuje rozložení podle vlastních individuálních místních i časových potřeb a je velice vhodný pro méně mobilní osoby, je však velice náročný na vlastní vnitřní motivaci studujících.

5.4 Večerní studium

Večerní formou vzdělávání se rozumí výuka organizovaná pravidelně několikrát v týdnu v rozsahu 10 až 18 hodin týdně v průběhu školního roku zpravidla v odpoledních a večerních hodinách.

6 Přehled používaných výukových metod ve vzdělávání dospělých, základní charakteristiky metod

6.1 Přednáška

Nejčastěji využívanou metodou u všech typů studijních programů i v rozmanitých vzdělávacích kursech a v podstatě ve vzdělávání vůbec je přednáška (v základní škole formou výkladu). Tato metoda vyžaduje od přednášejícího přiměřenou dávku autority, dobré vyjadřovací a řečnické schopnosti, pečlivou a logickou přípravu. Je vhodné doplnit tuto metodu některými dalšími metodami alespoň doplňkově pro oživení a lepší upevnění získaných informací studenty.

Výhodou této formy studia je předávání stejných informací jedním přednášejícím v daném čase velkému množství studentů, kteří mají zároveň možnost přímé diskuse s přednášejícím lektorem či konsultace s ostatními studenty. Nevýhodou je především velmi vysoká náročnost na vlastní vnitřní motivaci a dlouhotrvající koncentraci pozornosti studentů a náročnost na pojetí velkého množství teoretických informací podaných ústně – to znamená nepříliš názornou metodou - ve velmi krátkém čase. Tato metoda také klade značné nároky na přednášejícího a jeho vlastní přípravu.

6.2 Samostudium

Samostudium je metoda založená na samostatném nastudování zadaných okruhů, témat, či publikací. Studenti mohou přímo materiály k prostudování obdržet, nebo si je musí opatřit sami. Tato metoda je běžně používána v malé míře jako doplňková metoda všech ostatních vyučovacích metod. Vysoký podíl samostudia nalezneme v kombinovaných a distančních, korespondenčních a večerních typech výukových programů.

Největší výhodou tohoto způsobu výuky je možnost individuálního časového rozvržení samostudia podle potřeb každého studenta. Nevýhodou pak omezená možnost konzultace látky s vyučujícím či tutorem nebo s ostatními studenty. Tato metoda je také velice náročná na vnitřní motivaci studenta a na jeho disciplinovanost.

6.3 Multimediální výuka

Již Jan Ámos Komenský doporučuje ve svých didaktických spisech při výuce co nejnázornější působení na všechny smysly jako nejúčinnější a k zapamatování a osvojení nejlépe stimulující metodu. Právě multimediální výuka je výukovou metodou působící na více smyslů studujících zároveň, dnes již za vydatné pomoci nejmodernějších technologií, jako jsou přehrávače, promítáčky, počítače, projektory a podobně.

6.3.1 Využití audio, video a audiovizuální techniky při výuce

Mezi audio, video a audiovizuální techniku řadíme především promítáčky diapositivů a filmů, video a audio přehrávače, zařízení pro promítání počítačové grafiky a případné další přístroje s těmito funkcemi. Tuto techniku lze využít k oživení výuky a upevnění poznatků díky její názorné formě. Lze ji výborně využít k demonstraci vyučovaných jevů v praxi či k prezentaci praktického využití teoretických poznatků zábavnější a realističtější formou než je ústní vysvětlení jevů a to zároveň většímu počtu studujících na jednom místě v daném čase. Nevýhodou je nutnost mít k dispozici patřičné drahé technické vybavení a kvalifikovanou obsluhu tohoto vybavení a v neposlední řadě také mít k dispozici již odborně a vhodně zpracované materiály k danému tématu určené pro využití touto technikou.

6.3.2 E-learning a využití internetu, videokonference

E-Learning je v současné době v Čechách jednou z nejdynamičtější se vyvíjejících oblastí nasazení IT a webových technologií v oblasti vzdělávání. Počítačová gramotnost české populace je na dobré úrovni a proto širšímu využití počítačů při vzdělávání dospělých i dětí téměř nic nebrání. Ještě však nějakou dobu potrvá, než se změní přístup zastánců tradičních výukových metod k využívání e-Learningu jako stěžejní výukové metody, které přináší tato pozitiva:

- efektivnější využití nákladů na vzdělávání - využitím e-Learningu ve vzdělávacím procesu se poměr vynaložených nákladů na počet vyškolených značně snižuje; jinými slovy – za stejné peníze lze pomocí e-Learningu vyškolit nesrovnatelně větší množství zájemců, navíc s prokazatelně vyšší účinností, než při standardních školeních

- prokazatelně vyšší účinnost oproti klasickému vzdělávání – v oblastech, kde byl e-Learning nasazen byla zaznamenána prokazatelně vyšší účinnost vzdělávání prostřednictvím e-Learningu oproti dosud nejběžnějším výukovým metodám jako přednáška a samostudium a to především díky své nepřetržité dostupnosti výukových materiálů a použitými interaktivními metodami a vysvětlovacími strategiemi

V současné době je na trhu v České republice poměrně kvalitní nabídka řídicích systémů (LMS – Learning Management System) české i zahraniční výroby. Mnohem důležitějším aspektem, který skutečně tvoří e-Learning, je nabídka e-Learningových kurzů. Ta je bohužel ve srovnání s nabídkou systémů pokulhává a nabízené kurzy jsou někdy zastaralé a ve většině případů zdaleka nevyužívají multimediálních a interačních možností této technologie. Také poslední trendy ve vývoji metodiky výuky hledáme v současné nabídce kurzů marně.

Nevýhodou metody e-Learningu je náročnost na technické vybavení a nutnost dostatečné gramotnosti tutorů a správců systému, což není ani snadnou, ani levnou záležitostí. Zakoupit hardwarové řešení a nainstalovat vhodný software je nejdražším, ale zároveň tím jednodušším článkem celého procesu. Složitějším úkolem a velkou výzvou pro uživatele i dodavatele e-Learningového řešení je úspěšné zavedení e-Learningu jako moderní metody vzdělávání, která přináší všem jeho účastníkům efektivní a přitom zábavnou metodu vzdělávání a osobního rozvoje.

Videokonference je založená na videotechnice a přenosové technice, která se využívá k tomu, aby se účastníci na dvou nebo více místech mohli vidět a hovořit spolu. Mohou se tak, ač každý na jiném místě, zúčastnit např. jednání, porady, instruktáže, skupinového rozhovoru případně i přednášky. Zajímavá je také možnost využití při praktickém učení či

řešení praktických problémů, neboť technika umožňuje přenášet i záběry např. přímo z výrobního provozu či snímat a přenášet záznamy z různých přístrojů.

K zavedení této metody do praxe je třeba větších investic do technického vybavení a vyškolení obsluhy a také zaběhnutí této metody do praxe, neboť je stále považována za dosti neobvyklou, i když větší zahraniční společnosti již začaly využívat jejích výhod pro snížení počtu pracovních cest při řešení mnoha interfirémních jednání a instruktaží.

6.4 *Hry a simulace, hraní rolí*

Hry a simulace vycházejí z nejúčinnějších metod učení jako je nápodoba a použití teoretických znalostí přímo v praxi - pokoušejí se vytvořit realitu, která zjednodušuje situace na zvládnutelnou velikost a strukturu. Využívají mnoho racionálních principů učení, jako jsou:

- učení ze zkušenosti,
- aktivní účast,
- přímá aplikace na skutečné problémy.

Používají se především v těch případech, kdy by výcvik v reálném světě mohl být nebezpečný a nebo extrémně nákladný, např. letový trenažér pro výcvik letectva, fiktivní firma při přípravě budoucích pracovníků obchodní administrativy nebo manažerů.

Hraní rolí je metoda založená na navození modelových situací, při níž je možno cvičně předstírat průběh nějaké situace, nebo třeba obrátit role aktérů tak, aby dostali možnost vyzkoušet si také roli strany, kterou v praxi obvykle zastává jejich oponent.

6.5 Skupinová diskuse a skupinové řešení problémů

Skupinová diskuse slouží nejméně 5-ti cílům:

- pomáhá účastníkům rozpoznat, co nevědí, ale vědět by měli,
- je to příležitost pro účastníky, jak dostat na své otázky odpovědi a dozvědět se různé úhly pohledu na danou věc,
- umožňuje účastníkům řešit problémy, kterými se zabývají,
- umožňuje podělit se o myšlenky a dosáhnout společného uznání,
- pro účastníky je to také způsob, jak jeden druhého poznat.

Pro zdárný průběh diskuse je prvořadým úkolem školitele diskusi přiměřeně usměrňovat a tím zabezpečit, aby se diskuse příliš neodchýlila od tématu a aby nedošlo k dominanci některých účastníků na úkor účastníků submisivnějších.

6.6 Akční učení a praktický výcvik, workshopy

Akční učení je metoda založená na přenesení získaných teoretických vědomostí do praxe a tím umožňuje učinit ze znalosti problematiky kompetenci k jejímu řešení. Tato metoda učí školené identifikovat problémy, navrhnout možná řešení, testovat tato řešení v reálném světě, v reálné situaci a vyhodnocovat výsledky.

Závěr

Celoživotní vzdělávání je především vlastní zodpovědností každého člověka. Nicméně je pravdou, že předlistopadový vývoj v České republice tuto tradici nenastolil, ani nepodporoval. V důsledku toho si dosud nejsou všichni lidé v České republice této vlastní zodpovědnosti vědomi. Mladá generace již vnímá tuto novou nutnost jinak, ale v současné době je pravdou, že v situaci na trhu práce jsou spíše znevýhodnění lidé především střední a starší generace, právě ti, kteří nejsou již tak pružní ani v přizpůsobování se novým podmínkám, ani v dalším vzdělávání.

Také je pravdou, že mladá generace již prošla novým školským systémem, upraveným podle potřeb nového tržního prostředí, a cíleně se přizpůsobovala novým ekonomickým a společenským podmínkám, se kterými mnohdy značně komplikovaně bojovali jejich rodiče, uvyklí na jiné podmínky.

Generace, které dospěly k zapojení do pracovního procesu před změnou společensko-politického systému v České republice, jsou především handicapovány sníženými schopnostmi v komunikaci cizím jazykem, který v minulém systému, charakterizovaném především izolací od okolního „západního světa“ nebyly k ničemu. Paradoxně tak dochází k situaci, kdy vysoce kvalifikovaný a zkušený technický inženýr není schopen komunikace se zahraničními zákazníky a spolupracovníky na úrovni odpovídající jeho schopnostem a postavení. Je pravdou, že toto jazykové znevýhodnění nikdy nebylo předmětem zvýšeného všeobecného zájmu, a to ani u nejvíce ohrožených skupin obyvatel a zařazení jazykových kursů do vyšší sazby DPH rozhodně nebylo v souladu se státní podporou zaměstnanosti.

Zájem o jazykové a další vzdělávání dospělých je tedy především ponechán na zaměstnavateli a na občanech a zaměstnancích samotných. Naštěstí nabídka v oblasti vzdělávání je již dnes podstatně širší, i když veřejně dostupná nabídka kursů a vzdělávacích programů se stále opírá především o „osvědčené a zaběhnuté“ metody výuky, částečně také proto, že nové technologie vyžadují dosti vysoké investice do technického vybavení a také technicko-počítačovou gramotnost lektorů, kteří se mnohdy rekrutují z osvědčených pedagogů, vyučujících již dříve nebo souběžně na státních školách, které v oblasti investic do nových metod a technologií mnohdy zaostávají. Využití nových metod umožňujících vzdělávání na dálku, jako např. e-learning paradoxně komplikuje také situace na českém telekomunikačním trhu, kdy cena za připojení k internetu je stále značnou položkou v domácím rozpočtu a ne každá domácnost, ač má k dispozici PC, se rozhodne zařadit tuto platbu mezi své stálé platby.

Největší rozkvět tedy zaznamenávají nové metody vzdělávání nikoli přímo ve vzdělávacích institucích, ale především u velkých zaměstnavatelů, kteří již byli v minulých desetiletích nuceni investovat do vybudování počítačové infrastruktury a firemních informačních systémů. Tyto firmy si nechávají zavést softwarové systémy pro podporu vzdělávání prostřednictvím počítače na principu intra- či internetu a poskytují svým zaměstnancům přístup ke vzdělávacím modulům z více oblastí a oborů. Také kladou zvýšený důraz na osobní rozvoj a další vzdělávání zaměstnanců prostřednictvím individuálních a skupinových vzdělávacích plánů, vypracovávaných personálními úseky. Zaměstnanci menších firem, které nevěnují tomuto novému trendu takové úsilí, se musí především o své vzdělávání zajímat sami a vyjednávat se zaměstnavatelem o podmínkách a potřebách v této oblasti.

Také je třeba přihlédnout ke skutečnosti, že ještě stále je nemalé procento těch, kteří se (ke své škodě) cítí být obtěžováni zaměstnavatelem, pokud je jim i v rámci placené pracovní doby poskytnuto školení či kurs osobnostního rozvoje, natož aby vyvinuli vlastní aktivitu a vydali vlastní prostředky na další vzdělávání.

Částečně se tímto potvrzuje hypotéza, že moderní metody výuky nejsou dosud používány v dostatečné míře ani v oblasti vzdělávání pracovníků (což platí především u menších firem bez zahraniční účasti, popř. bez dostatečně rozvinutého potřebného technického zázemí) ani v oblasti rekvalifikací (zvláště rekvalifikačních programů podporovaných státem, které jsou pořádány z velké části vzdělávacími institucemi jejichž výukové metody jsou založeny na klasickém a již dříve zaběhnutém způsobu výuky).

Na tomto místě bych také ráda zmínila fakt, že po roce 1989 došlo k prudkým změnám ve společnosti i na trhu práce a vývoj trhu a především státní podpora v oblasti vzdělávání dospělých, především v zaměření na zaplnění mezer, které vznikly celospolečenskými změnami, je časově zpožděná za potřebami obyvatel a trhu. Rozvoj nových vzdělávacích struktur probíhal postupně a nové vzdělávací programy jsou dnes již hojně nabízeny a přizpůsobeny podpoře rekvalifikace a vzdělání především čerstvých absolventů středních a vysokých škol. Množina lidí, kteří již v době těchto změn, nebo těsně po roce 1989 dokončili své vzdělávání ve školské soustavě, po několika letech v pracovním procesu zjistila, že jejich vzdělání nebylo přizpůsobeno současným požadavkům trhu a zaměstnavatelů, ale v době 5-10 let po roce 1989 nebyl systém vzdělávání ani dostatečně rozvinut, ani dostatečně podporován státem, aby těmto lidem potřebné programy, ve kterých by si vzdělání doplnili, nabídl. A to ani v oblasti jazykové, kde byla trestuhodná mezera všemi pozorovateli i státem posuzovaná jako největší handicap ve vzdělání českých pracovníků.

Resumé

Tato bakalářská práce se zaměřuje na změnami v oblasti vzdělávání, školského systému a především změnami ve vzdělávání dospělých a využíváním nejnovějších metod v těchto oblastech.

Práce se člení do šesti kapitol. První kapitola se zabývá změnami ve společnosti a na trhu práce v posledních 15-ti letech a jejich vlivem na rozvoj vzdělávání, především v oblasti vzdělávání dospělých, které má silnou vazbu na možnost profesního uplatnění každého člověka. Druhá kapitola se zaměřuje přímo na změny ve vzdělávání a především ve vzdělávacím systému České republiky, ke kterým došlo mimo jiné také v důsledku změn celospolečenských, zabývá se historickými prameny vzdělávání dospělých, změnami ve vzdělávání dospělých a také změnami celého školského systému po roce 1989.

Čtvrtá kapitola pojednává o legislativních úpravách týkajících se vzdělávání dospělých a uvádí právní prameny dotýkající se této oblasti. Také se zmiňuje o dalších organizačních opatřeních uskutečňovaných státem v oblasti vzdělávání dospělých.

Pátá kapitola se zabývá typy výukových programů, tak jak jsou definovány mimo jiné i současnou legislativou a zaměřuje se také na jejich výhody, nevýhody a na obvyklost a vhodnost jejich využití při různých typech vzdělávání. Šestá kapitola se podrobněji zabývá vlastními výukovými metodami, jejich výhodami a nevýhodami v souvislosti s jednotlivými typy výukových programů a jejich náročností na technické vybavení.

Anotace a klíčové pojmy

Tato bakalářská práce je zaměřena na vývoj v oblasti vzdělávání dospělých a jeho význam v současné společnosti a uvádí přehled metod vzdělávání dospělých včetně nejmodernějších metod zaváděných do vzdělávání v posledních 10-ti letech.

Terciární vzdělávání

Celoživotní vzdělávání

Formální vzdělávání

Neformální vzdělávání

Informální vzdělání

This bachelor work is pointed to development of education of adults and its importance in current society and present the list of methods used in education of adults including the most modern methods launched to the education during last 10 years.

Tertiary education

Lifelong learning

Formal education

Non-formal education

Informal education

Použitá literatura, odkazy na prameny

BAREŠOVÁ A. *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Praha: VOX, 2003

BELCOURT M., WRIGHT P. C. *Vzdělávání pracovníků a řízení pracovního výkonu*.

Praha: Grada, 1998

EGER L., DVOŘÁKOVÁ E. *Centrum celoživotního vzdělávání*. Ostrava: VŠB TU, 2003

KOLIBAČ R. *E-learning – moderní forma vzdělávání*. Ostrava: Ostravská universita, 2003

MALACH A., VITURKA M. *Odborné vzdělávání v procesu evropské integrace*.

Brno: MU Brno, 2003

MALACH J. *Efektivní metody vzdělávání dospělých*.

Ostrava: Ostravská universita – Pedagogická fakulta, 2003

MUŽÍK J., *Profesní vzdělávání dospělých*. Praha: Codex Bohemia, 1999

PALÁN Z., RÝZNAR L. *Vzdělávání dospělých v Evropě*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2000

E-learning v distančním vzdělávání. Centrum distančního vzdělávání,

Národní program vzdělávání v České republice – tzv. Bílá kniha. Praha: MŠMT, 2001

Výroční zpráva MŠMT o stavu a rozvoji výchovně vzdělávací soustavy za rok 2001.

Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání roku 2003

www.msmt.cz

www.mpsv.cz

www.e-ducation.cz

www.e-learn.cz

www.hp.cz